

Çocukların Benlik Kavramlarında Televizyon Seyretme Süresi ve Seyredilen Programların Etkisinin İncelenmesi

Remziye CEYLAN¹, Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI², Neriman ARAL³

¹Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, rceylan@yildiz.edu.tr

²Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, mudriyebicakci@gmail.com

³Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, aralneriman@gmail.com

ÖZET

Bu araştırma ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen programların etkili olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma Kırşehir il merkezinde bulunan tesadüfi örnekleme ile seçilen üç ilköğretim okulluna devam eden, araştırmaya gönüllü katılan toplam 331 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada çocukların demografik özelliklerini ve televizyon seyretme süreleri ile seyrettikleri programları belirlemek amacıyla “Çocuk Bilgi Formu” ve benlik düzeylerini belirlemek için ise “Piers- Haris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen program türünün etkili olmadığı saptanmıştır ($p>0,005$).

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Televizyon, Benlik kavramı.

An Analysis on the Effects of Time Spent Watching Television and Types of the TV Programs on the Children's Level of Self-Concept

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine if time spent watching television, and types of the television programs watched have effects on the level of self-concept of the fourth and fifth grade primary school children, or not. Research conducted on the sample of 331 children who participated in the research voluntarily and attends on three arbitrarily chosen primary schools that are located in Kırşehir city center. In order to determine the demographic characteristics, time spent watching television and type of the television program watched "Children Data Form" and in order to determine children's self-concept level "Piers-Harris Children's Self-Concept Scale" were used. At the end of the research, it has been concluded that there is not any effect of time spent watching television and type of the television program watched on children's level of self-concept ($p>0,005$).

Key Words: Child, Television, Self-concept.

GİRİŞ

Bireyin aile ve arkadaşları ile ilişkilerini, sosyal yaşama uyumunu, yaşamdan zevk alma ve mutlu olmasını, gelecekle ilgili kararlarını etkileyen önemli etmenlerden biri benlik kavramıdır. Bireyin kendi kişiliğine ilişkin oluşturduğu ve sürekli olarak koruduğu değerlendirme biçimi olarak ifade edilen benlik, hem kalıtımın hem de çevrenin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Çocuk çevresiyle olan etkileşimi sonucunda kendisi hakkında olumlu ya da olumsuz düşünceler geliştirmektedir. Çocuğun olumlu bir benliğe sahip olması kendisiyle ilgili algı, düşünce ve duygularının olumlu olduğunu kendini değerli bulduğunu ve kendinden memnun olduğunu göstermektedir. Buna karşılık çocuğun olumsuz bir benliğe sahip olması durumunda ise çocuğun kendi ile ilgili algılarının olumsuz olduğu, kendini başarısız ve değersiz gördüğü görülmektedir (Feldman, 2004; Schaffer, 2004). Kişiliğin bir boyutu olan ve çevreyle etkileşim sonucu gelişen benlik kavramı üzerinde birçok etmenin etkili olduğu vurgulanmaktadır. Obesite gibi dış görünüş özellikleri (Phillips and Hill, 1998), sosyo ekonomik düzey (Uyanık ve Akman, 2004), sağlık durumu, ergenin anne babasını çok iş odaklı olarak algılaması (Chamberlin, and Najjian, 2009), vücut fizyolojisi (Song, Takeshi, and Nakamura, 2007) ve arkadaş ilişkileri (Büyüksahin Çevik,

2007) kendini kabul düzeylerinde farklılık yaratmaktadır. Bu etmenler arasında çocuğa ait ve aileye ait özelliklerin yanı sıra iletişim araçları ve fiziksel aktiviteler de önemli yer tutmaktadır. Özellikle televizyonun çocuğun benlik gelişimi üzerinde çok yönlü etkisi bulunmaktadır (Gizir ve Baran, 2003).

Çocukların yaşamı üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan televizyon çocuklara, paylaşma, işbirliği ve davranış modellerini algılama gibi olumlu sosyal davranış boyutlarının geliştirilmesine yönelik mesajlar verebildiği gibi, zararlı mesajları da verebilmektedir. Yapılan çalışmalarda çocukların televizyon izlemeye, uyku dışındaki herhangi bir diğer aktiviteden daha fazla zaman ayırdıkları bildirilmektedir (Broke, 2001). Çocukların giderek daha fazla televizyon seyretmeleri nedeniyle sosyal ortamlardan uzaklaştıkları belirlenmektedir (Vessey, Yim-Chiplis and Mackenzie, 1998; Wake, Hesketh and Waters, 2003). Televizyon gibi medya araçları, arkadaşlarla oyun oynama gibi daha aktif ve anlamlı ilişkilerin yerine geçebilmekte, çocukların zihinsel olarak pasifleşmesine neden olmakta ve yaratıcı oyun aktivitelerini engellemektedir. Yapılan bir çalışmada, on ve on altı yaşları arasındaki çocuklarda özellikle de kız çocuklarında fiziksel aktivitenin düştüğü, çocukların günün %75,5'ini aktif olmayan etkinliklerle (bilgisayar başında oturarak, ödev yaparak veya televizyon seyrederek) geçirdikleri belirlenmiştir (Strauss, Rodzilsky, Burack and Colin, 2001). Yapılan bir başka çalışmada ise, daha büyük beden kitle indeksinin daha fazla televizyon seyretmeyle, bedene yönelik daha fazla memnuniyetsizlikle ve bedene yönelik daha fazla negatif tutumla ilişkili olduğu saptanmıştır (Jollie-Trottier, Holm and McDonald, 2009). Çocukların televizyon seyretmek için geçirdiği zaman erken çocukluk dönemi boyunca artmakta, yaklaşık olarak on veya on iki yaşlarında en üst düzeye ulaşmakta ve ergenlik döneminde azalmaya başlamaktadır (Larson, Kubey and Colletti, 1989; Bukatko and Daehler, 2004).

Çocukların televizyon seyrederken geçirdikleri zaman kadar, seyrettikleri programın içeriği de çok önemlidir. Cesur ve Paker (2007) tarafından yapılan bir çalışmada çocukların seyrettikleri televizyon programlarında ilk sırayı çizgi film aldığı saptanmıştır. Birçok çizgi filmde ise cinsiyet rol tanımları yer almaktadır. Bu tanımlarda çocuklar cinsiyetlerine göre nasıl olmaları gerektiğine yönelik ideal tipleri görmekte ve ideal tipe yakınlıkları ve uzaklıkları ölçüsünde benlik algıları etkilenmektedir. Bu nedenle çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme alışkanlıklarının etkili olup olmadığının ortaya konmasının ve bu doğrultuda önerilerinin oluşturulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa

devam eden çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen programların etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen programların etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışma olarak planlanmıştır (Büyüköztürk, 2003). Araştırma Kırşehir il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarına devam eden çocuklar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Kırşehir il merkezinde bulunan tesadüfi örnekleme ile seçilen üç ilköğretim okulunun dördüncü ve beşinci sınıfına devam eden, herhangi bir engeli olmayan araştırmaya gönüllü katılan toplam 331 çocuk katılmıştır. Çalışmaya katılan çocukların % 51,5'inin kız, % 48,5'inin erkek, % 63'ünün on bir yaşında ve %37'sinin on yaşında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocukların yaş ortalamasının 10.62±.02 olduğu saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların demografik özelliklerini ve televizyon seyretme süreleri ile seyrettikleri programları belirlemek amacıyla “Çocuk Bilgi Formu” ve çocukların benlik kavramlarını saptamak amacıyla Öner (1994) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” kullanılmıştır.

“Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” dokuz-on altı yaş grubundaki çocuklar için geliştirilmiştir. Ölçek çocukların kendilerine yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleriyle elde edilen iç tutarlık katsayıları 0,79 ile 0,98 arası, Pearson Momentler Çarpımı formülüyle elde edilen puan değişmezliği korelasyon katsayıları 0,71 ile 0,77 arası bulunmuştur. Bu veriler ölçek güvenilirliğinin doyurucu olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bireyin kendi kendini değerlendirmesini gerektiren seksen maddeden oluşan ölçek; soru formu, yanıt formu ve yanıt anahtarlarından oluşmaktadır. Soru formunun başında açıklayıcı bir yönerge bulunmakta, bu yönergenin ve ölçek maddelerinin en az üçüncü sınıf seviyesinde, okuma yazma bilen her birey tarafından kolayca anlaşılabilmesi vurgulanmaktadır. Uygulama her cümle için “Evet” ya da “Hayır” yanıtlarından birinin

seçimini içermektedir. Ölçeğin puanlaması cevap anahtarına göre yapılmakta ve cevap anahtarına uyan maddelerin toplamından elde edilen puan“ Piers-Harris Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” puanı olarak değerlendirilmektedir. Düşük puanlar bireyin benlik kavramının düşük ya da olumsuz, yüksek puanlar ise bireyin benlik kavramının yüksek ya da olumlu olduğunu göstermektedir (Öner 1994). Bu çalışmaya ait güvenilirlik sonuçları ise 0,73 ile 0,92 arasında değişiklik göstermektedir.

Verilerin Analizi

Tablo 1: Benlik Kavramı Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve Normallik Testi Sonuçları

Benlik Kavramı	\bar{X}	S	Ortanca	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	Kolmogorov -Smirnov Test
	18,52	16,80	17,00	2,00	98,00	0,092**

Çocukların benlik kavramı puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine yönelik normallik testi yapılmış, normallik testi sonucunda benlik kavramı puanlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (Kolmogrov-Smirnov Testi= 0,092; $p < 0,001$). Benlik kavramı puanlarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle nonparametrik istatistiksel yöntemlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen programların etkili olup olmadığını belirlenmek amacıyla “Kruskal Wallis H-testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2003).

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu çalışmada ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen programların etkili olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 2: Çocukların Televizyon Seyretme Sürelerine Göre Benlik Kavramı Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Televizyon Seyretme Süresi	N	\bar{X}	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
Az Seyredenler	108	19,87	172,48	2	1,088	0,580
Orta Seyredenler	185	17,51	161,14			
Çok Seyredenler	38	19,55	171,24			

Tablo 2’de Kruskal Wallis H-testi sonuçlarına bakıldığında çocukların televizyon seyretme sürelerinin benlik kavramı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($\chi^2(2) = 1,088$, $p > 0,05$). Araştırmaya dahil edilen çocukların televizyon seyretme sürelerine göre dağılımlarının dengeli olmaması sonucu etkilemiş olabilir. Çünkü yapılan çalışmalarda dört- beş yaşındaki çocukların televizyon seyretme süresinin benlik kavramı düzeylerinde anlamlı bir farklılık yarattığı, günde beş saat ve daha uzun süre televizyon seyreden çocukların benlik kavramı puan ortalamalarının daha az televizyon seyredenlere göre düşük olduğu (Gizir ve Baran, 2003) daha fazla televizyon seyreden çocukların sosyal ortamlardan uzaklaştıkları (Vessey et al. 1998; Wake et al., 2003) dolayısıyla kendi içlerine kapandıkları görülmektedir. Ayrıca kişiliğin bir boyutu olan ve çevreyle etkileşim sonucu gelişen benlik kavramı üzerinde televizyon seyretme dışında birçok etmenin de etkili olduğu bilinmektedir. Bu etmenler arasında çocuğa ait ve aileye ait özelliklerin yanı sıra fiziksel aktiviteler de önemli yer tutmaktadır. Yapılan bir çalışmada, on ve on altı yaşları arasındaki çocuklarda özellikle de kız çocuklarında fiziksel aktivitenin düştüğü, çocukların bir günde %75,5’lik zamanı aktif olmayan etkinliklerle (bilgisayar başında oturarak, ödev yaparak veya televizyon seyrederek) geçirdikleri belirlenmiştir (Strauss et al., 2001). Yapılan bir başka çalışmada da, daha büyük beden kitle indeksinin daha fazla televizyon seyretmeyle, bedene yönelik daha fazla memnuniyetsizlikle ve bedene yönelik daha fazla negatif tutumla ilişkili olduğu saptanmıştır (Jolie-Trottier et al., 2009). Araştırma sonuçlarında da görüldüğü gibi benlik kavramı üzerinde etkili olabilecek farklı etmenler bulunmaktadır. Bunlardan dolayı televizyon seyretme süresinin benlik kavramı üzerinde diğer etmenlere göre etkisinin daha az olabileceği söylenebilir.

Tablo 3: Çocukların Televizyonda Seyrettikleri Program Türüne Göre Benlik Kavramı Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Seyredilen Program Türü	N	\bar{X}	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
Çizgi Fim	92	18,69	172,36	4	4,118	0,390
Dizi	132	18,84	167,87			
Sinema	71	18,39	166,68			
Spor	17	18,29	160,79			
Diğer (Magazin Belgesel Haber)	19	16,00	124,34			

Tablo 3’de Kruskal Wallis H-testi sonuçları incelendiğinde çocukların televizyon seyrettikleri program türünün çocukların benlik kavramı düzeylerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($\chi^2(4)=4,118, p>0,05$). Bu bulgu, seyredilen program türünün çocukların benlik kavramı düzeyinde etkili olmadığını göstermektedir. Bu durum bu yaş grubundaki çocukların benlik kavramı üzerinde başka faktörlerin etkili olmasıyla açıklanabilir. Brady, Figuerres, Felker and Garrison (1978) yaptıkları bir çalışma sonucunda da ilkökul öğretmenlerinin öğrencilerini cesaretlendirmesi ve övmesi, çocukların akranları tarafından övülmesinin benlik kavramının en iyi belirleyicileri olduğunu saptamışlardır. Bu nedenle okul çağındaki çocukların benlik kavramının çocuğun kendisi için önemli gördüğü yetişkinlerin beğeni ve biçimleriyle şekillendiği, bunlardan dolayı televizyonda programın türünün, televizyon seyretme süresinin benlik kavramını etkilemediği söylenebilir. Ayrıca, araştırmaya dahil edilen çocukların seyrettikleri program türüne göre dağılımın dengeli olmaması da sonucu etkilemiş olabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresinin ve seyredilen programların etkili olmadığı saptanmıştır ($p>0,005$). Bu sonuçlar doğrultusunda;

1. Okul öncesi dönemden itibaren çocukların benlik gelişimini olumlu yönde destekleyen eğitim programlarının hazırlanması,
2. Ailelerin olumlu benlik gelişimi konusunda bilinçlendirilmesi önerilebilir.

Bu çalışma dört ve beşinci sınıf çocuklarının benlik düzeylerinde televizyon seyretme süresi ve seyredilen program değişkenlerinin etkisinin incelenmesi ile sınırlıdır. Bu nedenle daha geniş ve farklı örneklem gruplarıyla çalışılması farklı etkenlerin etkisinin ortaya konması genelleme yapılmasını kolaylaştıracaktır.

KAYNAKLAR

Akyol Köksal, A. 2002. Yatılı ilköğretim bölge okullarında okuyan çocukların benlik kavramlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (23), 1-6.

- Baran, G. 1999. *Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Benlik Kavramı*. Ankara: Yaysan Matbaacılık.
- Bukatko, D., and Daehler, M. W. 2004. *Child development. A Thematic Approach*, (5th ed.) New York: Houghton Mifflin Company.
- Brady, P. J., Figuerres, C.I., Fekler, D.W., and Garrison, W. M. 1978. Predicting student self- concept, anxiety, and responsibility from self-evaluation and self praise. *Psychology in the Schools*, 15(3), 434-438.
- Büyüköztürk, Ş. 2003. *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayincılık.
- Büyüksahin Çevik, G. 2007. *Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Broek, P. V. D. 2001. *The role of television viewing in the development of reading comprehension*. Ann Arbor, MI: Center for the Improvement of Early Reading Achievement.
- Chamberlin, C. M. and Najjian Z. 2009. Workaholism, Health, and Self-Acceptance. *Journal of Counseling & Development*, 87(2), 159-169.
- Cesur, S. ve Paker, O. 2007. Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Davies, J., and Brember, I. 1999. Boys outperforming girls: An 8 year cross-sectional study of attainment ve self- esteem in year 6. *Educational Psychology*, 19, 5-17.
- Feldman, R. S. 2004. *Child Development* (3th ed.). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Gizir, Z. ve Baran, G., 2003. Anaokuluna devam eden dört- beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (25), 118-133.
- Jollie-Trottier, T., Holm, J.E., and McDonald, J.D. 2009. Correlates of overweight and obesity in American Indian children. *Journal of Pediatric Psychology*, 34(3), 245-253.

- Larson, R., Kubey, R., and Colletti, J. 1989. Changing Channels, Early adolescent media choices and shifting investments in family and friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 18(6), 583-599.
- Öner, N. 1994. *Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Phillips, R.G., and Hill, A.J. 1998. Fat, plain, but not friendless: Self-Esteem and peer acceptance of obese pre-adolescent girls. *International Journal of Obesity*, 22, 287-293.
- Schaffer, H.R. 2004. *Child Psychology*. USA: Blackwell Publishing Ltd.
- Song; Y. H., Takeshi, T. and Nakamura, J. 2007. Type a behaviour pattern is associated with cynicism and low self-acceptance in medical students. *Stress & Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 23(5), 323-329.
- Strauss,R.S., Rodzilsky, D., Burack, G., and Colin, M. 2001. Psychosocial correlates of physical activity in healthy children. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 155 (8), 897-902.
- Uyanık, G. ve Akman B. 2004. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-183
- Yıldız Bıçakçı, M. ve Gürsoy, F. 2004. *Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anne-baba tutumlarını algulamalarının ve benlik imajlarının incelenmesi*. Ankara Üniversitesi, Yayın No: 8, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 8, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Yüksel, A. 2009. İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin empatik becerileriyle aile işlevleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25),153-165.
- Vessey AJ, Yim-Chiplis PK, and Mackenzie NR. 1998. Effectes of television viewing on children's development. *Pediatric Nursing*, 23 (5), 483-486.
- Wake M, Hesketh K, and Waters E. 2003. Television, computer use and body mass index in australian primary school children, *Child Health*, 39, 130-134.

